

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՔԱՅՆՈՐԳԱՊՐՈԹԻՒՆ

Պարսկաստանի համար տարեկան 10 ֆր. և կամ 4 րրլ. թղթգրմ. 20 ֆրանգ. Եւրոպայի և այլ տեղերի համար տարեկան 20 ֆրանգ. Տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրագիրը զրկելու փոստի ծախքը: Բաժնեգրիները կանխիկ կը վճարուին: Վեցամեայ կամ եռամսեայ բաժնորդութիւններ ալ կընդունուին, առանց ուրիշ յաւելման բաժնեգրին վրայ: Հատով կը ծախուի ամեն տեղ 20 սանթիմ. Կամակ և ծրար պէտք է զրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

Ե ՏԱՐԻ ԹԻԻ 3

1889 ՕԴՈՍՏՈՍ 28

ՕԳՈՍՏՈՍ 16 (Հ.Տ.)

ՉՈՐԵՔԵԱԹԻ

Կը հրատարակուի Իշ. և Շրթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւններն: Պարտաւոր չէ վերագրծուել չհրատարակուած ձեռագիրներն: Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Մանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարծէ. 1 զլխագիրը 2 սանդիմ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Rue Vacon, 50)

ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅՏԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

==

ՆԱԳԱՍԿ ԵՒ ՄԻՋՈՅՆԵՐ

(Քաղուած կանոնագրէն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատել վարչական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողովրդի տեղական պէտքերին համեմատ: Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատօրէն ինքզինք կառավարելու օրով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին:

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ կաշխատիւններին այժմ գոյացուցելու մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց սրտէք է և նիւթապէս ու բարոյապէս կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին:

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիր որ, բացի զանազանութեան տալէ իրեն լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուղէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարաբան Հայերի գրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արթարծելու հայրենի մէջ:

Ծանօթ. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցիլ կամ թղթակցիլ ուղղորդեն պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին:

M. Portoukalian
(FRANCE) Marseille

* Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը կը նպատակէ Արմենիա լրագրի հրատարակման:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայերու գինեորագրութիւնը. — Օմմանեան պատմութիւն. — Խճագիրի մէկն է Բ. Դրան պաշտպանած Մասա պէյը. — Վանէն լուրեր. — Հայեր ի Թիւրքիա. — Հայեր յԱնգլիա. — Հայեր ի Պալկարիա. — Հայեր ի Հնդկաստան. — Արտասանման լուրեր. — Մանուցումներ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԶԻՆՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մուշի, Վանի, Բիթլիկի և Երզրումի հայ գիւղացիք 40 տարիէ ի վեր կը պանդխտին: Յօրմէ հետէ չորհեանաւը հեռուօր երկիրներ մօտեցուց Հայաստանի մերձաւոր նաւահանգիստին՝ Տրապիզոնին, ալ մեր գիւղացիք թուշնոց նման երամներ կաղմելով օտար աշխարհներ այց ելնել սկսան:

Հայեր կը պանդխտին ըսելով չը հասկցուի բնաւ թէ սօքա քանի մը ամսով կը բացակային իրենց բերքերը ծախելու, առուուր մ'ընելու և վերադառնալու համար, ոչ. այս գիւղացիներն ախմայ և բունի կը թողնեն իրենց տունը տեղը և հետիոտ, լուսինը ծոց դնելով, կը ցրուին հեռուօր տեղեր, ամենէն մօտիկը Պոլիս սեպելով. այն տեղեր կը մնան 3-15 տարի ստորին ծառայութիւններ, ծանր բեռնակրութիւն և ուրիշ ֆիզիքական դժուար աշխատութիւններ ընելու համար. և շատեր անոնցմէ որք կը յաջողին վերադառնալ, իրենց անդամներէն մին կորուսած կամ ուրիշ ծանր ու թեթեւ ախտով վարակուած տուններին կը հասնին:

Կան ոմանք որ հաշիւ կընեն թէ թիւրքիայի Հայք իրենց արդի կացութեան մէջ ազատ լինելով արեան տուրքէ, զոր ամեն ազատ ազգը պարտի հատուցանել, և հայ երիտասարդութիւնը զօրանոցներու մէջ սեղմուելէ զերծ լինելով՝ Հայք բարօրութեան և բազմամարդութեան դիւրութիւններ կունենան: Հիմնովին սրկալ մ'է այս հաշիւ և Հայոց պանդխտութիւնը զինուորագրութեան ամենախիստ տեսակ մ'է, աւելի աղետալի հետեւանքներով:

Հայ գիւղացիի տունը երիտասարդ մ'ամուսնացաւ. երկու շաբաթ ետքը ճանաչու ցուպը ձեռք պիտի առնէ. կարաւանը իրեն կը սպասէ, պիտի

* Պարտաւորով երեսնէ գիւղերանց փախչիլ:

երթայ, ուղէ չուղէ. կարգը իրեն և կած է. հայրը պանդխտութեան մէջ մեռած է, մեծ եղբայրը երեք տարի է որ վերագրծուել է հիւանդոտ, տկար, տան նեղութիւնը չտոցեր է, հարսնիքի ծախուց պարտքն ալ նոր աւելցաւ, միւս եղբայրը Պոլիս կը գտնուի, բայց ալ չկրնար տոկալ բեռ կրելով փողոսներ՝ վճարելու, ուստի ինքն ալ պիտի երթայ գէթ այդ եղբայր վերագրծնելու և չթողու համար որ սա երկրին և ընտանեաց սրտմաշուք կարօտը չառած իջնէ Պալկարի (Պոլսոյ մէջ) գերեզմանոցը:

Մինչեւ Պոլիս չվերջանար հայ պանդխտի ճամբան. այնտեղ շատեր են բեռնակիրներ, գործ չէ մնացեր, բայց մեր գիւղացի թէեւ անկուտ, անծանօթ, լեռնցիի պարզմտութենէ զատ ուրիշ բան չունի, հայրենի լեզուն ալ միայն հազիւ կրնայի, սակայն յուսահատութեամբ ինքզինք յորձանքի մէջ կըձգէ, անծանօթ առաջնորդներու կը փախի, անխիղճ շահագէտներու կը յանձնէ ինքզինք և չորհեանա կը մտնէ. ո՞ր կերթայ. — Կորնթոս, Օտէսա, Բուլմանիա, Եգիպտոս, Ամերիկա և ուր որ կը կարծէ թէ իր քամակին համար բեռ կրնայ գտնել. այդ օտար աշխարհներու անունները իր գեղի մէջ սովորէ է, առանց դպրոցի մէջ դաս առնելու, գիտէ որ իրենց դրացի Միւլիկը Կորնթոսի քանակին մէջ պայթած ժայռերու ներքեւ մնացեր է, թէ Ռէս Խաչոն Պոլսոյ հիւանդանոցին մէջ վերնոյ (թոքախտ) մեռեր է, թէ միւսը Կարսի մէջ տան փրատակի ներքեւ մնացեր է և ուրիշ մ'Ամերիկայի մէջ մեքենայի արկածի մը զոհ եղեր է: Սակայն ինքն ալ կերթայ, կը տանի հետը առողջ երկրագործի առողջութիւնը ուժեղ բազուկներ, 2-250 քիլօ ծանրութիւն վերցնող կունակ մը որք իրեն օրը 1 1/2 ֆրանգ պիտի շահեցունեն ամենէն բախտաւոր պարագայի մէջ, և այդ դուժարով պիտի վճարէ պարբերապէս տունէն զրկուած մուրհակներ՝ իր սնունդէն, անհրաժեշտ ծախքերէն կտրելով, շուռայլ սեղաններու հանգէպ սոխ ու հաց կըձելով և անօդ, անլոյս խոնա խցիկներու մէջ 3-6 հոգի իրարու քով խռնուած պառկելով: Այս ա-

* Փօլսոյնէն մէկ տարուան 100ին 75 տոկոսով մուրհակներ են:

մենը կը տանի նա, բայց եթէ գործ չպատահի, եթէ հիւանդանայ կամ ինչպէս սովորական է մայրաքաղաքացի մէջ, այդ տնարատ գեղջուկի վրայ մուլութիւններ յարձակին և անօր արկնով ու քրտինքով վատնուած գրամը անպատիւ կերպով վատնել տան և այդպէս նա չկրնայ կամ չուղէ վճարել իր ընտանեաց մուրհակներ, այդ ատեն հոգ չընեն բնաւ թիւրք կամ հայ քաղաքացի վաշխառուն, նա արգէն նորա արտերը, նորա տնակը գրաւի առնելով դրամ փոխ տուելէ: Հակառակ անուր տոկոսներուն, հայ գիւղացին միշտ ստիպուած է գիմել այս ճայլօքներուն, զի իր հողի բերքը՝ արմուրք՝ ստակ չընեն երկրին մէջ, դուրս շարտահանուի, քանի որ երկրին մէջ կամուրջ մը, ճամբայ մ'իսկ չը չինքն 500 տարիէ ի վեր երկրին տուրքը առնող իշխանութիւնը, երկրին անապահով վիճակն ալ չթողուր իրեն գուարարութեամբ զբաղիլ, միւս կողմէն տուրքեր ստանալութեամբ կը պահանջուին. թող ունենայ մեծատարած գետիններ որ արժէք չունին՝ չկրնար զանոք մշակել, բայց պարտի անոնց տուրքը վճարել: Ի՞նչ պիտի ընէ ուրեմն գիւղացին. ահա առաւօտը հազիւ արթնցեր է, մէկ ժամ ետքը հարկահաւաք պաշտօնեայն ձիաւոր ոտակաւներով գիւղը կը մտնէ, ալ աճապարելու է այդ խումբ ժամ մ'առաջ դուրս հանել գիւղէն զի որչափ մնան այնչափ գառ, հաւ կը մորթուի և գորի, յարգ կը թափուին դոյա ձիերու ոտքին տակ. ուրեմն կաճապարէ, քաղաք կը հասնի, ազաններէն (վաշխառուներէն) մէկի հազուստին, ոտքին կը փարի, քանի մը զրուշ կառնու տուրքը վճարելու համար և մուրհակ կը յանձնէ, գիւղը կը դառնայ, անցագիրն ալ ծոցը և երկրորդ օրը կարաւանին կը խառնուի: Այսպէս հարկահաւաքը և աւազակը վաշխառուն գիւղը կը ձգեն գիւղացիներ և սա ալ զանոք հեռաւոր երկիրներ կը ցրուէ:

Պանդխտութեան այս տարօրինակ զինուորներ երթալով թիւրքին կը ստուարացունեն, երկրի բազմամարդութիւնը օր ըստ օրէ կը նուազի, գիւղեր կը պարպուին, զի տան մէջ մէկ տղամարդ հազիւ կը մնայ և մնացեալը օտարութեան մէջ կը մաշին:

ազի արցունք թափելով կամ յուսա-
բեկ՝ օղիի մէջ խեղդել կերթան իրենց
ցաւը, զի ամուսնացան՝ մէկ շաբաթ
միայն լծակիցնուն քով մնային, զա-
ւակ ունեցան, սակայն առանց ան-
գամ մ'անոնց երեսը տեսնելու ար-
գէն մահաւան գութերնին առին,
տուն տեղի, կալուածի տէր ծնան,
սակայն ցլերջ անոնց համար պարտ-
քեր վճարելու դատապարտուեցան:

Ճիշդ հաշիւ չէ բռնուած թէ այ-
սօր ո՞րչափ տոկոս կուտայ մեր հայ-
րենիք այս ճիւղային պանդխտու-
թեան. բայց սա յայտնի է որ վանայ
և Մշոյ չըջակայ գիւղեր՝ 20-60 աւ-
րեկան 100 այր մարդոց մէջ 70ը պան-
դուխտ են. այս վիճակին մէջ կարե-
լի է բազմամարդիկ և ընդհակառակն
չնուաղել օր ըստ օրէ:

Մայրաքաղաքի «Արեւելք» լրա-
գիրը որ թէեւ գաւառական թղթ-
թակցութեանց գոհացուցիչ բաժին մը
չունի կամ չուզեր ունենալ, սակայն
վերջերս հրատարակեց Մուշի գաւա-
ռէն կարգ մը թղթակցութիւնք որոց
պատշարժ նկարագրութիւնքը կրնան
բաւական հասկցունել թէ ինչ բան է
պանդխտութեան չարիքը: Նահայե-
տական տուններ որք 100է աւելի ան-
ձանց, մշակներու, հիւրերու հաց կը
հանէին ամեն օր, այդ տուններ ալ
սկսած են քայքայել և դոցա տա-
նուտներ, բէսեր ալ պանդխտու-
թեան մէջ բեռ կրելու անարդ վի-
ճակին ենթարկուած են որպէս զի չոր
հաց մը գտնեն իրենց ընտանեաց, և
խողի ձագերու նման շատցող պարտ-
քեր և տուրքեր վճարեն:

Բայց դարմանալի չէ՞ր գտներ որ
այս տխուր լուրեր հաղորդող թղթ-
թակիցք, առաջնորդք, հրապարա-
կագիրք տակաւին այնչափ պարզա-
միտ են որ այս անտեսական ծանր ա-
ղէտին դարման կը սպասեն Գուգա-
բուի Պատրիարքարանէն, այդ աղ-
գային խորխուր շէնքէն որ այնչափ
ստոր ու անկարող վիճակի մէջ կը
գտնուի բարոյապէս ու նիւթապէս որ
Սուլթանի երեւմտական նուէրներու կը
կարօտի իր բաշտպաններուն տմա-
կան տալու համար, և այցելու հովիւ
մ'իսկ գաւառները զրկելու համար
դժամ և լուրջ մտադրութիւն չունի:
Երբ կը լսենք որ ազատ, անկախ եր-
կիրներու մամուլը ժողովրդի անտե-
սական խնդիրներով կը յուղէ ամեն ոք,
թագաւորէն սկսեալ մինչեւ յետին
գործաւորն, այդ բան բնական և ար-
գինաւոր կը գտնենք, զի դոքա տէր
են իրենց վիճակին և իրենց ներքին
խնդիրներ կրնան կարգադրել ուղած-
նուն պէս: Բայց ինչպէս տղայական
չհամարինք այն խղճալի կոչումներ
զորո մեր տեղւոյս հրապարակագիրք
կրնեն Ազգային Վարչութեան մեր ժո-
ղովրդի անտեսական խղճալի վիճակի
մասին որ անխուսափելի հետեւանքն
է իւր քաղաքական սարկութեան:
Նոքա կը կարծեն թէ Հայոց ազգի
Պատրիարքարանը ժամանակ ու միջոց
կրնայ ունենալ այդ տեսակ խնդիրնե-
րով պարագլու, մինչդեռ այդ տու-

նը այժմ խարխուլ է, և մեր ազգի
կենսական խնդիրներ հոն տեղ չունին
մանելու, ուր շատ շատ եպիսկոպո-
սական գաւառների վէճեր միայն կրնան
կարգադրուիլ, և որ միայն սոսկաբէզ
մ'է մի քանի նորերուկ փաստաբան.
Ներու ճառարաններուն: Եւ իրարի ինչ
կրնայ ընել անկուտի և անխօս Պատ-
րիարքարան մը երբ թիւրք կառավա-
րութիւնն իսկ հաճոյքով կը դիտէ որ
Հայք ինքնին կը պարպուին բնիկ երկ-
րէն առանց ձայն ու ձուռի:

Բայց կարելի է պանդխտութեան,
մեր ազգի ներկայ ամենամեծ աղէտ-
քին առաջնէն առնել, երբ հայ ժո-
ղովրդը իր ճակատագրին տեղեր
դառնայ, երբ երկրին կառավարու-
թիւնը բնիկ երկրացիէն բխի և ժո-
ղովրդի ցաւերուն ու պէտքին գիտա-
կից լինի և այդպէս մղուի միջոցներ
փնտռել երկրին անտեսական վիճակը
յեղաշրջելու, քաղաքակրթութեան
միջոցներով: Պիտի բարւոքի հայ ժո-
ղովրդի նիւթական վիճակը, երբ այլ
եւս իր վրայէն վերցուի այն նեխած
տարրը որ զինքը իր ներքեւ առած
կը փտեցունէ:

Կ. Պօլս ՍԱՄԱԹԻՍՅԻ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՏՄԱԹԻՍԻՆ

Հայոց պատմութիւնը հայ դպրոց-
ներէ արտաքսելով, անոր տեղը Օս-
մանեան պատմութիւն տրուելու հրա-
մանին գործադրութիւնը որչափ որ
ալ ինքն ըստ ինքեան վրդովեցուցիչ
լուր մը լինի, եւս կըսեմ որ չարիքնե-
րէն ալ կարելի է օգուտներ յառաջ
բերել, այնպէս որ Աստուծոյ ստուերն
կամ խաւարը, ըստ Տաճկաց կոչման
դըլլուլահ եղող Սուլթանը, պիտի
տեսնէ որ իր անկախութիւն հակառակ
արդիւնք պիտի ունենայ: Օսմանեան
պատմութիւնը ոչ թէ յարգանք այլ
զգուանք կը պատճառէ բնթերցողաց.
Թող մեր դպրոցներուն մէջ մեր տղաք
կարգան և ոչ միայն մեր դպրոցնե-
րուն մէջ, այլ և մեր տուններուն և
եկեղեցիներուն և լրագիրներուն մէջ
պատմուին, և բոլոր մեր ժողովուրդը
տեղեակ ըլլայ Օսմանեան պատմու-
թեան:

Մենք այս օրերս Հայկին և Արամին
ու Տիգրանին և այլոց դիւցազնաց
պատմութիւնները կարգաւոր այնչափ
պէտք մը չունինք, որ հանգիստ ե-
ղած ժամանակի կը յարմարին, մեր
փառասիրութիւնը յագեցունելով
ինքզինքնիս զբօսցունելու համար:

Իսկ հիմա Օսմանեան պատմու-
թիւնը կարգաւոր ենք, և բոլոր մեր
ժողովրդեան և մանկուոյն աւանդե-
լու ենք զայն:

Այս, Օսմանեան պատմութիւնն է
որ կատու դարձած Հայ ազգը պիտի
առիւծացնէ, և աչքերնին արտառուօք
և սրտերնին սատուի վրէժխնդրու-
թեամբ պիտի լեցնէ:

Եւ ինչ է Օսմանեան պատմու-
թիւնը, եթէ ոչ գաղանաց և վտտաց
ամենամարդ և ամօթալի պատմու-
թիւն մը:

Տաճիկները թէ որ կը կարծեն թէ
իրենք ալ ուրիշ ազգաց պէս դիւ-
ցաբանութիւններ ունին, չարաչար կը
սխալին. քանզի իրենց կուտար բնա-
այնպիսի բան մը չստիպեցուց իրենց ո՛չ
խօսքով և ո՛չ ալ գործքով. այլ ընդ-
հակառակն, զարնել կոտորել, առե-
ւանգել, աչրել և աւերել. անգէն
տղու մը և կնկան մը հետ և պայմա-
նաւ իր զէնքերը յանձնող զինուորի մը
հետ, բոլոր ձեռքերնէն եկած ցա-
ծութիւնն ու անարգութիւնը, ուխ-
տագրութիւն ու վտտ երգմաղան-
ցութիւն ի դորձ գնելն իրենց Գու-
բանին ուսմանքն եղած է, և Մու-
համէտ և իր խալիֆէները իրենց օ-
րինակներով իրենց հետեւողներուն
ալ սորվեցուցած են:

Ձեր արդարասէր ու ճշմարտասօս
Արմենիան Օսմանեան պատմութիւն մըն
է իրապէս. և Ձեր այդ հաղորդած
տեղեկութիւններէն որոնք վրայ կըր-
նան ապագային մէջ Տաճիկները պար-
ծենալ իրենք դիւցաբանութիւն:

Տա իկները ինչ պատմութիւն ու
նին որ իրենց պատիւ կրնայ բերել.
չարաչար յաղթուելով Բլէֆան տուող
Օսման փաշային և Մելիքօղլի յաղ-
թանակը թողլով փախուստի տճա-
պարօղ Մուխթար փաշային առանց
ամաչելու դազի անուէր տալերնին,
Չանազան խանգալութիւններով Ձէյ-
թունի, Մարաշի, Վանի և այլ բա-
զում հայաբնակ գիւղերու և քաղաք-
ներու մէջ ձգած կրակներնին, կամ
թէ այն կրակներուն մէջ կտտարած
յափշտակութիւնն ու կոտորածնին,
բազմաթիւ առեւանգած հայուհի-
ներն, կամ բռնի Տաճիկացած Հայ
մանկոնն, և կամ կրօնքնուն համոր
նահատակուող հաղաթաւոր Հայերը:
Որն է իրենց փառք:

Տաճիկաց գաղանութիւնը Հայաս-
տանի չքեղաղարք հարսի նման գիւ-
ղերն ու քաղաքները բոլոր չըջակայ
այգեստաններովն ու բուրաստաննե-
րովն աւերակ դարձուցած ինքելուն
փաստերը բազմաթիւ են: Ուր են
հին ու փառաւոր Թարսիսը, Անա-
վարդան, Սիւր, Կեսարիան, Սեբաս-
տիան, Էօբէնշար կամ Վերան շէհր
կոչուած քաղաքը, Եդեսիան և պան-
ծալի Անին: Ամբողջ Հայաստանը ա-
ւերակաց և կոտորածոց աշխարհ մը
դարձուցած են: Եւ Մուհամմէտի օր-
ուրնէն մինչեւ ցայսօր, հաղար երեք
հարիւր տարուան մէջ մէկ, ու միայն
մէկ հատիկ, քաղաք մը թող ցուցնեն
որ իրենք չինեցին ու պայծառացու-
ցին: Ո՞վ Մուհամմէտ, և դուք անոր
արժանաւոր խալիֆէներ, ինքզինք-
նիդ ժողովեցէք և Աստուծոյ հաշիւ
տալու պատրաստուեցէք և գոնէ
մէկ քաղաք մը ցուցուցէք, զոր դուք
ժողովեցուցիք փոխանակ այն բազում
աշխարհաց, զորս մոխր գարձուցիք.
«Էլիլի Ծամ» է ձեր փառքը թէ
«ախրաւ Ծամ» ք:

Պոլս այցելողներուն մի՛ ցուցը-
նէք Վոսիփօսը որ դուք չէք չինած,
ո՛չ ալ Բերայի տունները որ չըլինալ
կործանելուդ համար կանգուն կը
մնան:

Ցուցուցէք ձեր արքայական պա-
լատները որ իրենց ծանրութեամբը
քրիստոնէից արեւմտ և արտառուօք
չաղուած են. ցուցուցէք անոնց պա-
տերուն մէջ գործուած ու խրոխայի
շէրիֆով քօղարկուած և պատմելը
«Եասախ» եղած անուր անգը-
թութիւններն ու խառնակ կեանքը:
Ցուցուցէք Սուլթան Պայազիտի, Սուլ-
թան Ահմէտի և Սուլթան Մէհմէտի
տի հրապարակներուն վրայ ունեցած
գօթիօթիկ կարտըններնիդ, ցուցուցէք
զատանք իրբեւ ձեր փառքերը: Բը-
սեցէք ձեր երեսները Մուհամմէտին
սեւ քարին և անսով գունաւորուեցէք
Աստուծոյ ու մարդոց երեւնալու հա-
մար:

Արդ, գաւառաւոր Արմենիաի անխիւ
խմբագրութեան, կը խնդրենք որ բա-
րեհաճի հրատարակել ընդհանուր
Հայոց պարձանքն եղող Աստուածաբ-
եալ Հայրապետին մերոյ ներսիս Եր-
նորհաւոյ հիւնալի երգոց սա «Եաս-
սախ» եղած 48 տունները, զորս «Ողբ
Եդեսիոյ» մէջէն օրինակելով կը դըր-
կենք ձեզ (1), որոյ նման երգօրներ
գեռ չունեցանք, որ հայ արեւան և
սրտերու մէջ կը մոնեն ու կեռա-
ցնեն մինչեւ իսկ սառուցեալ սրտե-
րը, հոգ չէ որ այն սիրտերը նուրեան,
կամ Սիմօնեան կամ Յարութիւնեան
եղած ըլլան: Ասոնք անանկ ողբեռ-
րիչ են, որ աշխրեան լալով դարձի կը
բերեն և իրապէս աչքեպան կրնեն:

Թող մեր վտտերը կարգան և
տեսնեն թէ ո՞րպիտի որբաղան նախ-
նեաց անարժան գաւիլներ եղած են
իրենք: Թող կարգան այս Օսմանեան
ճշմարիտ պատմութիւնը մեր եղբայր-
ներն ու քոյրերը և իրենցի գաւառիկնե-
րը և արտառուօք թող երեսակային
իրենց ազգին ու ինք գտրեթէ ի վեր
ունեցած ծանր պատուհասը. և Ա-
մենագործ Օստուած, որ գթութե-
ան շարժութիւնն առաջ արտառուօք
տեսնել կը սիրէ որ զգայնութեան նը-
շան է, ինքք պիտի փութայ մեզ
փրկել և մխրթարել:

ԿԵԶԻԼՏՈՒԿ

Ի՞նչպիսի մեկն է Բ. Դրան պաշտպանած
ՄՈՒՍՍԱ ՊԵՅԵ

(Շարունակութիւն Դ տարեթիւի 80, 81
և 83 թիւերէն)

Արտոնք գիւղի բէս Յօհաննէսի* որդիք
այլ և այլ գործոց պատճառաւ Բաղէշ
գտնուած միջոցին, Մուսա պէյն յարմար
առիթ գտնելով գիւղերայն իւր ընկերաց
հետ մէկտեղ կուգայ նոյն գիւղ և բէս
Յովհաննէսի խոտով և յարգով լեցուած
մարդն, կա՛հ կարասիք և ուտեստ պա-
րունակող 1,500 լիրա արժողութեամբ
տունն մոխրակոյտ մը դարձնելէն զինի
կերթայ, թողլով բէս Յովհաննէսի իւր
գերդաստանով և 400 անասուններով
մէկտեղ մոխրակոյտին վրայ նստած. բէս
Յովհաննէսի որդիք Բաղէշէն վերադառ-
նալուն կը բողբեն Մշոյ կառավարու-
թեան. կառավարական անձանց մի քա-
նիքն Արտոնք գիւղ գալով կը հաշուեն
տեղի ունեցած վնասն. այնպէս որ 1500
լիրայի կորուստն 600ի կիջեցնեն. կառա-
վարական գործիչներն պաշտպանելով
Մուսա պէյն կուզեն գիւղացիներէն առ-

(1) Այդ ոտանաւոր կը հրատարակենք
յառաջիկայ թիւերէ մէկին մէջ: Խմբ.
* Մուսա պէյն ողջ ողջ այրած Օհան:

նուր այդ 600 լիրան, առարկելով թէ ձեր պարտականութիւնն է վճարել: Մինչդեռ ըստ Յովհաննէսի որդիք Կարապետ, Մը-կրտիչ և Յաչիկ իրենց դատը կը շարունակեն, Մուսա պէյ կը փախաբերէ երեք եղբարքն ալ սպաննել: ասոր համար Մը-կրտիչ և Յաչիկ երկու եղբարք խոյս տա-լով Կ. Պոլիս կերթան ուր կը մնան ցարդ ու իրենց անյաջող ելք ունեցող իրաւացի դատն կը շարունակեն: Մուսա պէյ երբ նրանց գէպի Պոլիս երթալը կիմանայ, գիշերայն կերթալը նորա տունը մնացած Կարապետ եղբարքն կը կապէ և ստակ կը պահանջէ: Կարապետ մտաւկայ գիւղեր կը պտըտի մուրացիանի պէս և հաւ երկու երեք ժամէն կը վերադառնայ քսան լիրա Մուսա պէյին տալու համար (արդեօք այդ քսան լիրան հիմակ տոկոսներով 50 թէ 60 լիրա եղած է յիշեալից վրայ, քա-նի որ վճարելու կարողութիւն չունին): Գորբարոս Մուսա պէյը ստակն առնելուն պէս գիւղէն կը մեկնի: Բայց այդ չափով չգոհանալ, այլ մի քանի օրէն յետոյ զարմալ կը յարձակի այդ տան վերայ և 3500 դրուի նոր գնուած և պատրաս-տուած ասորանքներն կառնու կերթայ:

Մուսա պէյ Գնդեան երեկոյն Վարդ-գենիս գիւղ կերթայ, գիւղացոյց կը հը-րամայէ իրեն 50 հատ արծաթ մէճխովէ վճարել, եթէ ոչ, կըսէ, վաղ չեմ թողոր որ խաջը ջուր նետէք, խեղճ ժողովուրդն 50 մէճխովէ չկարենալով պատրաստել, այդ տէրունական օրը մեր սուրբ օրէնք կատարելէ զուրկ կը մնան:

Խարց գիւղի եկեղեցիին վրայ յարձա-կելով գիւղերայն հոյ ճարակ կընէ:

Վարդենիս գիւղի 1500 ոչխարաց հօ-տին վրայ կը յարձակի իւր ընկերներով: ոչխարաց տէրերն իրենց սեփական ապ-րանքներն ետ առնելու համար ոչխարաց ետեւէն կը վազեն, մինչդեռ Մուսա պէյ ոչ թէ ոչխար տանելու այլ մարդ սպան-նելու նպատակն ունենալուն համար կը յարձակի նրանց վրայ, հրացանի դնդա-կով մէկը ականջէն կը զրկէ, զնոյալ մ'իւս միւսին կողքին զարնելով մէկալ կողմէն դուրս կը կենէ: այս անձ տուն կը տարուի որոյ վերքը վնց ամիսէ զինի հազիւ կա-ռողջանայ: սցստիսով Մուսա պէյ կը ձգէ կերթայ առանց ոչխարներն տանելու:

Մուսա պէյ գիւղի տունն Վարդենիս գիւղ կերթալով 12000 կապ (1 կապ 50 հօխա) խոտ և առոյտ (եօնա), 3000 կապ տերեւ (ոչխարաց ուտեստ ձմրան ժամանակ) կը վառէ ու կանցնի կերթայ: սոցա արժէքն հաշուած է 500 լիրա: Վարդենիս գիւղի ժողովուրդն կը բորբո-քի առ այս, բարբարոսն աւելի եւս բար-կանալով կրակի կուտայ յոցա ցորենի արտերն: Երբ օչսպիտի ժանտախտներ կը քաջալերուին Թիւրք կառավարութիւնէն, ինչո՞ւ կը զարմանաք երբ յաճախ սով պատահի այնտեղ:

Վարդենիս գիւղացի Հաճի Յակոբի եղ-բոր կնոջ գեղեցիկութեան սիրահարելով կառեւանդէ և իրեն հետ մէկտեղ լեռ-ներ կը պատցնէ: քանի մ'ամիսէն վերջ Հաճի Յակոբին կը վերադարձնէ այնպէս որ փախաբժ միջոցին այդ կնոջ իրեն կը վերաբերէր և ոչ իւր ամուսնոյն: առայժմ կինն Քիւրդէն լիւրած, ամուսնոյն երե-սէն ինկած, աստ անդ կը մուրայ:

Վարդենիս գիւղի բնակիչներէն Մը-քօեան Աւետիս անուն անձը այն ատի-ճան կը ծնծէ որ երկու տարի ամբողջ անկողնոյ ծառայէր:

Վերոյիշեալ գէպերու համար համայն ժողովուրդը բողոք բարձաւ աստ թէ՛ ի Պատրիարքարան և թէ՛ ի Բ. Դուռն, Եղար-քոսը հրաման կը զրկէ՝ ձերբակալել այդ վատ աւագակապետն: մի քանի օրից յե-տոյ Մուսա պէյն կը ձերբակալուի և Մշոյ կեղբունական բանտին մէջ կը գրուի, առ-կայն երեք օրից յետոյ առ ոչինչ համա-րելով գիւղերապահներն իւր պաշտպանաց

(Հաճի Յայիպի, Տալիպ էֆէնտի Բաղէշի կուսակալի, Մշոյ Ռէտիֆ Պին պաշի Օմէր էֆէնտիի) միջոցաւ խոյս կուտայ բանտից: արդ հարկ կը համարիմ հոս ըսել որ Հա-ճի Յայիպն Մշոյ Թրքաց կրօնապետն, իսկ Տալիպ էֆէնտի Մշոյ կառավարչին խորհրդական (խտարէ ազապի): Երբ Մուսա պէյ միշտ իւր պաշտպանաց միջոցաւ ի գործ դրած է: Բարբարոսը բանտէն խոյս տուած միջոցին կը դործէ մի քանի ոսկիք եւս ու կանցնի Բաղէշ, խնդրելով վալիի պաշտպանութիւնն իւր և ընտանեացն: առայս սկսիմ թուել զեռ սորա ըրածներն որ ողբալու արժանի դէպքեր են:

Արգավանք գիւղ կերթալով ըստ Յօ-հանի եղբոր որդւոյն բազուկը կը կտրէ և մահաւերժ միճակի մէջ թողնու կը մեկնի:

Խարց գիւղի ըստ Միւրօի որդին կա-պելով սպաննելու զիտաւորութեամբ կը ծեծէ: մի քանի անձինք ազաւելով և պաղատելով հազիւ կրնան ձեռքէն ա-զատել գէթ մահաւերժ:

Խարց գիւղի Տ. Գասպարեան Գրիգոր-րին վրայ աշխույժի մի գնդակ կարձա-կէ: յիշեալն փախուստ կուտայ և գըն-դակ իւր արախճինն ու մագերն այրելով կանցնի: ասով իսկ գոհ չլինի, կուզէ երկրորդ հարուածով Գրիգորն սպաննել, բայց միջնորդը կաղաւթն:

(Շարունակելի)

ՎԱՆՆԵՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կը իշխեն մեր ընթերցողներ որ Վա-նի Հայոց երեւելիներէն մի քանիններն որոց մէջ են նաեւ Հայոց Բաղադական ժողովի անդամներն, Վանի կուսակալ Խալիլ պէյին գէթ զանգատի մի հե-ռագիր զրկած էին Սուլթանին, մէկ պատճէնն ալ Պատրիարքին զրկելով և Պատրիարքն այդ հեռագրի համար գիտած էր Սուլթանի պալատը: Այժմ Վանէն ստոյգ աղբիւրէ տեղեկութիւն հասած է մեզ որ Վանի վալին բան-տարկել է Հայոց Բաղադական ժողո-վի անդամներն և այլ մի քանի երե-ւելիներ, այսինքն Գալճեան, Թէր-զիպաշեան, Խաճանեան, Նալբանդ-եան, Տէր-Պօղոսեան և այլն: Այս նկատմամբ հեռագիրներ հասած են Կ. Պոլիս, բայց հրատարակութեան չեն տրուած:

Վանի նահանգապետ Խալիլ պէյը շատ բռնացեր է Առաջնորդական Տե-ղապահ Արթ. Թադէոս վարդապետի վրայ որ փակէ Առաջնորդարանը: Բայց վարդապետը գիտացեր է ըսելով որ առանց ձեռքս մի հրամանագիր ու-նենալու Վալիէն ստորագրուած, լոկ խօսքով չեմ կարող փակել Առաջնոր-դարանը: Խալիլ պէյ չէ ուզած մի այդպիսի ստորագրութիւն տալ և հե-տեւապէս Վանի Առաջնորդարանը բաց է մնացեր:

Օգոստոս 3/17ի շաբաթ օր Վանէն Կ. Պոլիս հասած բոլոր նամակներն փոստին մէջ բացուելէ յետոյ յանձ-նուեր են իրենց տէքերի:

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻՒՐԻՔԻԱ

Կ. Պոլսէն մեզ կը գրեն հետեւե-լալը: «Պերճաշնորհ Լուսինեան Խորէն Սրբապետի Կ. Պոլիս դալմի Կրօնական ժողովը նորէն կազմուեցաւ: ամեն ոք

յետ առաւ իւր հրաժարականն որ տուած էր Պատրիարքին դրամամբ: մի միայն Սէֆէրեան Սիմօն եպիսկո-պոս կը պնդէ իւր հրաժարականին վրայ: հաղուագիւտ գոհարի մը պէս իւր թանկագին ծառայութիւններ չուզեր Ազգին մատուցանել իբր սոսկ անդամ մը Կրօնական ժողովոյ: Կե-րեւի թէ տեղապահութիւն կուզէ կամ պատրիարքութիւն:

— Ազգային ժողովին Աստեղապետ Մեծ. Տօքթ. Թիւրեաքեան իւր ան-ցաղիւր պատրաստել տուած է եղեր Փարիզի Յուլյահանգէան երթալու հա-մար: Բայց թիւրք կառավարութիւնը վերջին պահին զանազան կասկածներ յղանալով, Գառական նախարար ձէվ-տէթ փաշայի միջոցով արգելել է ա-նոր Կ. Պոլսէն մեկնիլը:

— Պատրիարքարան բաղմամբ իւր նա-մակներ հասեր են «Ձայն հասարա-կաց», «Ձայն ժողովրդեան» և այլն ստորագրութիւնով: Այդ նամակներ զրկողներն պահանջած են Ազգեան Պատրիարքէն որ կամ գործէ ինչպէս որ պէտք է և կամ հրաժարի: Ա-յրդեան ցոյց տուեր է այդ նամակներ Մաքսուտ Սիմօն պէյին որ իւր սովո-րութեան համեմատ զայրանալով ա-նարդական խօսքեր խօսեր է նամա-կագիրներին դէմ և Պատրիարքին ալ յորդորեր է նշանակութիւն չտալ ա-տոնց:

— Բ. Դուռը 730 դրու (130 Ֆր.) ամսաթիւով յատկացուցեր է Դերձակ-եան Արիստակէս եպիսկոպոսին որ վերջերս Կարինի և անկէ յառաջ ալ Տիգրանակերտի և Դաղատիսի մէջ առաջնորդական պաշտօններ վարելով տխուր հոգակ թողած է մեր ազգի մէջ և այժմ անպաշտօն մնացած: Բ. Դուռը իւր այս արարքով պարզապէս կը քաջալերէ մեր մէջ անպիտան ե-կեղեցականները:

— Արթ. Յովսէփ վարդապետ Սօ-լախեան որ երբեմն Վանահայր էր Արճէշի Մեծօփայ վանքին, Բաղէշի վրայ պատրիարքական փոխանորդ-կարգուեր է:

— Նիկոմիդիայի Հայերը առաջնոր-դական խնդրով յուզուած լինելով, Դեր. Օրմանեան եպիսկոպոս քննիչ զրկուեցաւ որ յաջորդէ հանգարտե-ցունել Նիկոմիդիայի ժողովուրդը, գէթ առժամապէս:

— Ուսումնական Խորհուրդը Բ. Դուռէն եկած հրամանին համեմատ Օսմանեան պատմութեան ուսումը հայ վարժարաններին մէջ մասնաւոր խր-նամբով յառաջ տանելու նպատակով մի նոր դասագիրք պատրաստել տը-ուեր է պատմութեան ուսուցիչ Պրն. Դրիգոր Մարգարեանի:

— Արթ. Ղեւոնդ Վ. Փիրղալէմեան Էջմիածին գնացեր է:

— Կ. Պոլսէն Թիֆլիսի «Մշակ»ին գրած են հետեւեալը.

«Մի հայ-կաթօլիկ ընտանիք՝ Կէօ-լէ-օղլու Գրիգոր էֆէնդի, որ կը պատկանի Կէօլէ-օղլու ընտան-մեծ և հարուստ ընտանիքին — թէպէտ և այդ ընտանիքն այժմ կորուսած է իր

նախկին փայլը, — այս շարժու իս-լամացաւ: հայրը, մայրը և երեք աղ-ջիկներ ու մէկ երիտասարդ տղայ կը կազմէին այդ ընտանիք: Մէկ աղջիկն, որ հրաշալի գեղեցիկութիւն ունէր, ստացած է Մելէք (հրեշտակ) անու-նը: Աղբարեան Պատրիարք շատ ջան-քեր ըրած է, որպէս զի արգելու ա-նոնց որոշումը, բայց կարող չէ եղած: Թուի թէ դրա պատճառը աղբա-տութիւնն է:»

ՀԱՅԵՐ ՅԱՆԴԼԻՍ

Պարսից Վեհ. Նասրէտտին Շահը Լոնտոն եղած ժամանակ, Թէհրանի Մեծ. Պրն. Յովհաննէս Աղանուրեա-նը անգլիական տէրութեան կողմէն թարգման նշանակուած էր պալատա-կաններին: Այժմ ուրախութեամբ կը տեղեկանամք որ Պրն. Աղանուրեանի արժանիքը գնահատուելով մի պատ-ուանշան տրուած է իրեն: Կը շնոր-հաւորեմք մեր աղիւ բարեկամին:

ՀԱՅԵՐ Ի ՊՈԼԿԱՐԻՍ

Բուսնուդէն Պրն. Ալի-Սալան կը հաղորդէ հետեւեալը. «Երէկ, 7/19 օգոստոս, Պուլկար կառավարութիւնը իւր սահմաններէն արտաքսեց Գա-ղանճեան Յակոբ անուն հանրածանօթ ազգագաւ և թրքամու հայր: Այս կարգադրութիւն մեծ ուրախութիւն պատճառեց Բուսնուդի Հայոց: Հարկ չեմ տեսներ խօսիլ այս մասին ի կեն-սագրութեան վրայ, որովհետեւ Ար-մենիաի Պատ. ընթերցողներն վաղը ի շատե ծանօթ եղած են արդէն այդ վատի արարքներուն: Բայց աւելորդ չեմ համարիր կրկնել թէ թիւրք կա-ռավարութեան վարձեալ մի լրտես էր այդ Գաղանճեան որ տեղւոյս հա-յութեան ազգային բոլոր գործերն Բ. Դրան հաղորդելու պաշտօնն ստանձ-նած էր: Հայ անունն անարժանաբար կրող այս անձ՝ գուցէ Վասակի կամ Մերուտանի ցեղէն սերած էր:»

ՀԱՅԵՐ Ի ՀՆԴԻԱՍՏԱՆ

Կալկաթէն մեզ կը գրեն թէ Կալ-կաթի և Ջիլլաի Հայոց եկեղեցական Պրն. Թովմաս Մէլքոնեան տեղական բարձր դատարանի վճռով պաշտօ-նանկ եղած է և նոր եկեղեցական ընա-րուած է Պրն. Յարութիւն Գրիգոր Արգարեան:

ԱՐՏԱՍԱՀԱՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Հապէշի Մէնէլիք թագաւորը գեա-պաններ զրկած է Իսախանի թագա-ւորին: Նէկիսը (Հապէշի թագաւորը) յանձն կառնէ Իսախանի թողու Բէ-րէնը և Ասմատան և Իփսարէն ստա-նալ տարելան մի նպատակ, մասամբ զէնքով և մասամբ դրամով: Նոր գաշնագրին համեմատ Ապիսիմիան (Հա-պէշիստան) կը մտնէ մի կերպով Ի-սախանի պաշտպանութեան տակ:

— Լոնտոնի մէջ բանւորներէն չա-
տեր բանձով արած լինելով, ոստի-
կանութիւնը ստիպուած է ամեն կողմ
հսկել որ կռիւներ և վտանգներ չը
ծագին: Բանւորները Հայտ-Բարքի
մէջ մի մեծ ցոյց բերած են:

— «Նասիօնալ Ջայթուսի» լրագի-
րը կը գրէ թէ Ալմանիտի, Աւստրո-
Հունգարիայի և Իտալիայի կառավա-
րութիւնները կը խորհին մի Արուես-
տահանգէս կազմել Պէրլինի մէջ ուր
ներկայացուին միայն երբեակ դաշ-
նակցութեան երկիրներէ բերքերն և
արուեստագիտութիւնը:

— Ալմանիտի վիճէլմ կայսրը իւր
քրոջ ամուսնութեան առթիւ Յունաս-
տան գնացած ժամանակ ժէնի (ձէ-
նովա) առջեւ իտալական նաւատորմը
չքեղ ընդունելութիւն պիտի անէ
Վիլհէլմ կայսրին պատուելու համար
և պիտի ուղեկցի արմատական նաւա-
տորմին մինչեւ Պիլէոն (Բիլէ): Վիլ-
հէլմ կայսրի ճանապարհորդութեան
ժամանակ Իտալիայի թագաւորն ու
թագուհին տեսակցութեան պիտի գան
իրեն և Մաննաի պալատը հիւր պիտի
ընդունին զինք մի քանի օր:

— Իտալիայի մէջ կաճապարեն ըս-
պառագինել պատերազմական նաւերն:
Փրանսան ալ այս պատրաստութիւն-
ներէ առջեւ յանկարծակիի չգալու
համար հրամաններ զրկած է Թուլոնի
և Պիլէի նաւահանգիստներն պատ-
րաստութիւններ տեսնելու:

— Ռուսիայի Չարը Փրանսայի Հան-
րապետութեան Նախագահին յատուկ
նամակով իմացուցեր է Բաւար Ալեք-
սանդրովիչ Մեծի. քսին ամուսնութիւ-
նը Յունաստանի թագաւորի աղջկան,
Ալեքսանդրոս Իլիանուհուն հետ:

— Փարիզի լրագիրները կը գրեն
թէ Վիլհէլմ կայսրը Անգլիայէ վերա-
դարձին Փարիզէն անցնելով գնացած
է Պէլժիգ: 48 ժամ մնացեր է Փարի-
զի մէջ Կոմս Ինսի կեղծանունը կրելով:
Վիլհէլմ կայսրին կեղծանունով Փրան-
սաէն անցնելը ֆրանսական կառավա-
րութեան գիտութեամբն եղած է
որ միջոցներ ձեռք առած էր Կայսրը
պաշտպանելու, եթէ իւր կեղծիք ի-
մացուելով թշնամական ցոյցեր պա-
տահէին իրեն դէմ:

— Ամերիկայի Միացեալ Նահանգ-
ների կառավարութիւնը մտադիր է
համալրարհական մի Յուլիանագէս
կազմել 1892ին: Այդ Յուլիանագէսի
գլխաւոր առնելը պիտի լինին նոյն տա-
րու հոկտեմբերի 12ին որ Քրիստաւոր
Կոլումպոսին Ամերիկայի Նոր Աշխարհը
սուր կոխելուն 400րդ տարեդարձի
օրն է:

— Աթէնքէն եկած մի հնագիւր
նայելով, Թիւրքիայի Սուլթանը մտա-
գիր է չընդունել Կրէտացիների յե-
ղափոխիչ Մանածաղովին խնդրած
արտօնութիւնները Կրէտացիների ինք-
նավարութեան իրաւունքներն աւելի
ընդարձակելու մասին: Դուռը կկարծէ
այժմ որ Կրէտացիներն մի մեծ ապս-
տամբութիւն հանելու չափ ոյժ և
պատրաստութիւն չունին, այլ տէ-
րութիւններէ ուշադրութիւնը իրենց
վրայ դարձնելու նպատակով է միայն

որ սկսած են ապստամբական շար-
ժումներ անել:

— Վիեննայէն կը հեռագրեն թէ
պուլկարական իշխանութիւնը մտա-
գիր է քիչ ատենէն անկախութիւն
հրատարակել և Սուլթանի վեհապե-
տական իրաւասութիւնը թոյլելով
պուլկարական թագաւորութիւն հաս-
տատել: Այս բան պիտի կատարուէր
արդէն Փէրտինանտ իշխանի գահա-
կալութեան տարեդարձի օրը: Բայց
վերջին պահին Կ.Պօլսէն և Վիեննայէն
հաղորդուած տեղեկութիւններն յե-
տաճել տուին այդ որոշման դու-
րժագրութիւնը աւելի յարմար մի ժա-
մանակի:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՍՍՐԳԻՍ Գ. ՀԱՆԱԶԵԱՆ

ՅԱՆՅԱՆԱՍԱՐ Ի ՄԱՐՍԻՅԱ
ԱՐՏԱՄԻԹԵԱՆ ԵՒ ՆԵՐԱՄԻԹԵԱՆ
ԱՊՐԱՆՈՅ

Նոր հրատարակութիւններ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ա. ՀՐԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՏՈՒԹԵԱՆ

« Հայրենասիրական Միութեան »
հրատարակած այս վարդապետարանի
մէջ համառօտ կերպով բացատրուած
է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ
ինչ իրձեր պէտք է ունենայ և ինչ
պարտքեր ունի կատարելու:

Դիւն է 20 սանթիմ և կը ծախուի
Արմէնիայի խմբագրատունը: Մէկ ան-
գամէն 20 օրինակ գնողը կը վճարէ 3
ֆրանկ և 50 սանթիմ միայն, փո-
խանակ 4 ֆրանկի: Փոստի ծախքը
կը վճարուի « Հայրենասիրական Միու-
թ »-ի նկոյմէն:

ՀՐԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԱՆ
Ե

ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆՔԸ

ՏՍԱԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(ՊԱՏԿԵՐ ՄՕՏԻԿ ԱՊՐԱՆՈՅ)

ԳՐԵՑ Մ. Պ.

Այս տետրակի մէջ ցոյց կը տրուի
թէ բռնաւորներն և ազգամամնիչ
Հայրերի դատաստանը ինչպէս պէտք
է տեսնուի այնպիսի երկիրներէ մէջ
ուր օրինաւոր և արդարադատ կա-
ռավարութիւն չկայ:

Մէկ օրինակի գինն է 20 սանթիմ,
20 օրինակը 3 ֆրանկ և 50 սանթիմ:
Փոստի ծախքը կը վճարուի Արմէնիայի
խմբագրատունէն:

ՀՐԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԱՆ

Ա. ՀԱՅ ԳԻՒՅԱՆՈՒՅԻ ՄԸ (սպառած):

Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՅԱՆՈՒՅԻ (սպառած):

Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ (Հայաստանի
ազատութեան ցանկացող մի Հայի
մաղթանքներն և մտածումներն են
Մաղմուսի սճով գրուած): 40 սնթիմ:
Դ. ԱՅԱՍՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ
ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍԱՄ-
ԲԱՊԵՏԱՅ (Պուլկար աղջիկն իր ազա-
տութիւն ձեռք բերելու համար մէկ
դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ
հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն
է): 1 ֆր. 50 սնթիմ:

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՆԱՆԵՐԸ. —
Հայաստանցիների թշուառութեան
գլխաւոր պատճառն եղող պան-
դիստութիւնը մեր ազգային նոր-
ընտիր վիպասանի գրչին նկատ եղած
է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՆԱՆԵՐԸ անուն
վէպին մէջ: Իրական կեանքէ առ-
նուած այդ վէպ որ մաս առ մաս
կը հրատարակուէր Արմէնիայի մէջ ա-
ռանձին տետրակով ևս հրատարակ-
ուած է այժմ և կը ծախուի ՄԵԾ.
Հեղինակին Պարոն Մկրտիչ Թիւթիւն-
ճիւղի մօտ, ինչպէս նաեւ Ար-
մէնիայի խմբագրատունը): 1 ֆր. 20 սանթիմ:

Զ. ԴԱՄԱՌ ԲԱԹԻՊՈՒՄ—ԺՈՂՈՐԴԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այլուրեքն աւարտե-
լուն: (Մեծանուն Հայ բանաստեղծին
վերջերս գրած աղատաշունչ ընտիր
տառաւորներէն 3ը՝ որոնք իւր «Բա-
նաստեղծութիւններ»-ի հաւաքածոյին
մէջ չեն գտնուիր, առանձին տետ-
րակով հրատարակուած են): Այս
տետրակէ որի շահը բարեգործական
մի նպատակի յատկացած է, 50 հա-
տը մէկ անգամէն գնողին կը տրուի
50 հատը 2 ֆրանկ 50 սանթիմի, որ
ըսել է հատը 5 սանթիմ կամ 10 փա-
րա թրքական:

Հատով կը ծախուի 0.10 սնթիմ
Վերջերս լոյս տեսնող գիրքերը կը
ծախուին, փոստի ծախքը Արմէնիայի
խմբագրատունէն վճարուելով:

ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՌՈՐԻ ՇԻՐՄԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Մեր վերջին թագաւոր Լեւոնի չիր-
մին պատկերն ունենալու համար շա-
տեր կը դիմեն մեզ տակաւին, թէ Լե-
ւոնի վաղուց արդէն յայտարարած ենք թէ
այդ պատկերներն սպառուած են:
Արդ կուգանք յայտնել ցանկացողնե-
րին թէ Արմէնիայի Ա. տարու 79րդ
թուէն որ այդ պատկերը կը պարունակէ
իւր մէջ և որ այդ պատճառով յատ-
կապէս սովորականէն տարբեր գեղե-
ցիկ թղթի վրայ տպուած է, մի քա-
նի հատ տակաւին մնացած կան խրմ-
բագրատունը: Յանկացողներին կարող
ենք զրկել անոնցմէ, հատը մէկ ֆը-
րանկի, ճանապարհածախքը խմբա-
գրատան վրայ:

Այդ թղթի մէջ մանրամաս տե-
ղեկութիւններ տրուած են նաեւ Լե-
ւոնի գերեզմանին նկատմամբ: Մեր
ընթերցողներ կը յիշեն թէ Արմէնիա

լրագիրն էր որ Ա. տարու 72ր. թուովը
(1886 ապրիլ 24) հրաւեր կարդաց Փա-
րիզական Հայերին մի ուխտադնա-
ցութիւն հաստատել Լեւոն Լուսին-
եանի գերեզմանին և այդ առաջարկի
համեմատ Ա. հանդիսաւոր ուխտա-
դնացութիւնն եղաւ 1886 մայիս 18ին,
ինչպէս որ մինչեւ այժմ կը կատարուի
ամեն տարի: Արդ, Արմէնիայի վերու-
նիշեալ թուին մէջ, բացի այլ հետա-
քրքրական գրուածներէ, կայ նաեւ
Փարիզէն մի թղթակցութիւն որ սըր-
տայով և գեղեցիկ սճով կը նկարա-
գրէ այդ առաջին ուխտադնացութիւն
և հետաքրքրական տեղեկութիւններ
կուտայ Սէն-Տընիի այն չիրմի վրայ ուր
հանգչած է մեր տարաբաղդ վերջին
թագաւոր, Լեւոն Լուսինեան:

ՀԱՅ ՊԱՏՈՒՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

1878ին Պէրլին գնացած Հայ պատ-
ուիրակութեան պատկերը՝ գեղեցիկ
թղթի վրայ առնուած և պատուի-
րակներն անուններն հայերէն և ֆը-
րանսերէն տառերով միանգամայն տը-
պագրուած, կը ծախուի Արմէնիայի
խմբագրատունը: Դիւնն է 1 ֆրանկ,
փոստի ծախքն խմբագրատունէն վը-
ճարուելով:

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԲԵՐ

— ԱՅՐԱՍԻՐ (Վենետիկի Միլիթար-
եան Պատ. Միտաբնութեան հրատա-
րակած այս գիրքը որ 226 երեսներէ
բաղկացած է, կը բացատրէ թէ ինչու
համար և ինչպէս պէտք է որ մարդ
սիրէ իւր ազգ և հայրենիք և ցոյց
կուտայ թէ ինչ բարոյական պահա-
տութիւններ կը տիրեն մեր ազգի մէջ.
թէ՛ օտար ազգերի և թէ՛ մեր ազգի
պատմութեան ազգասէր անձերի օ-
րինակներ բերելով, անոնց կենսագ-
րութիւններ կը ներկայացունէ ըն-
թերցողին: Լեւոն Կ. Պօլսի հին աշ-
խարհագրութիւնն ոճն ունի և տեղ տեղ
մի քանի բառերի թուրքերէն ևս
նշանակուած է փակագծի մէջ, ա-
նուններին ալ դիւրահասկանալի լի-
նելու համար): 2 ֆր. 70 սնթիմ:

Ինչպէս ամեն լրագիրներ, Արմէնիայի
ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարա-
կելու համար: անոնք որ պէտք կունե-
նան Արմէնիայի միջոցով մէկին գիտու-
ման կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ
ենք ընդունել իրենց ծանուցումներ ըստ
լրագրական սովորութեան: Ծանուցում-
ների գիններն նշանակուած են Արմէնիայի
ճակատը, տառի վրայ հաշուելով: 1 եր-
կաթագրի (գլխագիր) համար 2 սանթիմ
և 1 բոլորգրի համար 1 սանթիմ: 3 ան-
գամ գրուելիք ծանուցումի գինն վրայ
9/ին 10 դեղչ կը լինի: 10 և աւելի ան-
գամներ գրուելիք ծանուցումի գինն վը-
րայ 0/ին 30 դեղչ: Սակարկութիւն չըն-
դունուիր:

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱՆԱՆ

Le Gérant: FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԻՅԱ

Հայերի և տպարան Մ. Փոքրոպայեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLER
rue Vacon 50.